

Kavasarası mukarnaslı mermer mihrap, sivri bir kemer ve ayrıca dikdörtgen silme ile âhenkli biçimde çerçevelenmiştir. Mermer minberin yan yüzeyleri şebeke-lidir. Güzel bir işçiliği olmakla beraber son onarımlarda üzerine sürülen boyalar bunları çirkin bir hale getirmiştir. Mahfil kısmı ise ahşaptır ve büyük bir ihtimalle geç dönemlere aittir.

Üstü sivri bir çatı ile örtülü, içinde dört destekle bölünmüş on bölümlü son cemaat yeri de geç dönem inşaatıdır. İki sıra pencere ile aydınlanan ve yan cephelerinde ikişer direğe dayanan birer saçak sundurmasının koruduğu yan girişli bu mekân ahşaptan yapılmış bir tavana sahiptir. Aslında burada klasik dönem mimarisinde usulden olduğu gibi kubbeli, beş bölümlü ve iki yana taşkın, revakla dışarıya açık bir son cemaat yeri mevcut olmalıydı. Aydın Yüksel'in işaret ettiği giriş cephesindeki bir çift küçük mihrap köşelere yakın olduğundan son cemaat yerinin esasında beş kubbeli olduğunu düşündürmektedir. Bilinmeyen bir sebeple bu revak yıkılarak yerine geniş ve her tarafı kapalı olan bugünkü mekân inşa edilmiştir. Caminin orijinalinde dört sütuna oturan üç kubbeli bir son cemaat yeri mevcuttur.

Caminin sağ tarafında yükselen taş minaresinin kısa bir pabuç kısmı vardır. Rumeli'deki benzerlerine göre oldukça yüksek olan minarenin şerefe çıkması üç sıra mukarnaslıdır. Çokgen gövdeli minare yaklaşık 45 m. yükseklikte olup tamamen kesme taştandır.

Heybetli bir dış görünüşü olan İshak Çelebi Camii, dış cepheleri ikiye bölen ve

binayı çepeçevre saran bir silmeye sahiptir. Bunun yukarısında da pencereler vardır. Trompların üstlerinde, dışarıda köşeler üçgen biçiminde kesilerek on iki cepheli kubbe kasnağına geçiş sağlanmıştır.

Vakfiyede, on hücreli olduğu ve kucusu tarafından 275 cilt kitapla üç mus-hafın bağışlandığı bildirilen medresenin külliyesinin güneybatısında bulunduğu sanılmaktadır. Bina I. Dünya Savaşı'nın ardından müftülük ve kütüphane olarak kullanılmıştır. 1945'ten sonra yıktırılan binanın gerçekten söz konusu medrese binası olup olmadığı tesbit edilememiştir. Vakfiyeye göre medrese müderrislerinin maaşı 20 dirhem, öğrencilerin burslarının 10 dirhem olduğu anlaşılmaktadır. Ali Viško'nun verdiği bilgiye göre XIX. yüzyılın ikinci yarısında onarım gören medresede I. Dünya Savaşı'ndan sonra da derslere devam edilmiştir (Sterjoski, X/81 [1996], s. 5).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Tefik, *Manastir Vilâyeti Tarihçesi*, Manastir 1321, s. 39-46; a.mlf., "Kratka Istorija Bitoljskog Vilajeta", *Bratstvo*, Beograd 1933, s. 56; J. H. Vasiljević, *Grad Bitolj*, Beograd 1911, s. 20; *Turski Dokumenti za Istorijata na Makedonskiot Narod*, serija prva, I, Skopje 1963, nr. 30, 38, 70, 102; M. K. Cepenkov, *Predanija*, Skopje 1972, s. 222; Hasan Kaleš, *Najstariji Vakuški Dokumenti u Jugoslaviji na Arapskom Jeziku*, Priština 1972, s. 146-151; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri III*, s. 100-102; rs. 1081, 1082, 1083; Yüksel, *Osmanlı Mi-mârîsi V*, s. 330-334; Krum Tomovski, "Džamii vo Bitola", *Zbornik na Tehničkiot Fakultet*, II/2, Skopje 1956-57, s. 29-60; M. Sokolovski, "Bitola i Bitolsko vo XV i XV Vek", *Prilozi*, VI/32, Skopje 1975; Radmila Momidić, "Džamijata Ishak Celebi vo Bitola", *Zbornik na Trudovi*, sy. 1, Bitola 1979, s. 47-70; Ali Viško, "Početoci na Islamskata Kultura vo Bitolskiot Kraj", *Mlada Mesečina*, VII/54, Skopje 1993, s. 4; VII/55 (1993), s. 4; VII/56 (1993), s. 4; Aleksandar Sterjoski, "Ishak Celebijiniot Kompleks vo Bitola", a.e., X/81 (1996), s. 5.

SEMAVİ EYİCE

İSHÂKİYYE

(bk. KÂZERÛNİYYE).

İSHÂKİYYE

(الإسحاقية)

Horasan Kerrâmileri'nden

İshak b. Mahmeşâz'a

(ö. 383/993)

mensup olan fırka

(bk. KERRÂMİYYE).

İSHÂKİYYE

(الإسحاقية)

İshak b. Zeyd el-Hars'e

(ö. II/VIII. yüzyıl)

nisbet edilen

ve Hz. Ali'nin nübüvvette

Hız. Muhammed'e ortak olduğunu

ileri süren aşırı bir Şii fırka

(bk. NUSAYRİLİK).

İSHÂKİYYE

(الإسحاقية)

Ahmer lakabıyla tanınan

Ebû Ya'kûb İshak b. Muhammed

en-Nehai el-Kûfi'ye

(ö. 286/899)

nisbet edilen ve Medâin'de yayılmış

olan aşırı bir Şii fırka

(bk. NUSAYRİLİK).

İSHAKLI KERVANSARAYI

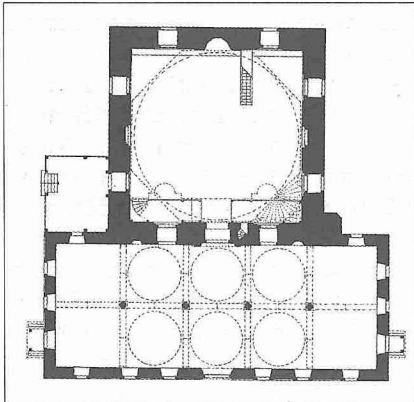
Akşehir yakınlarında

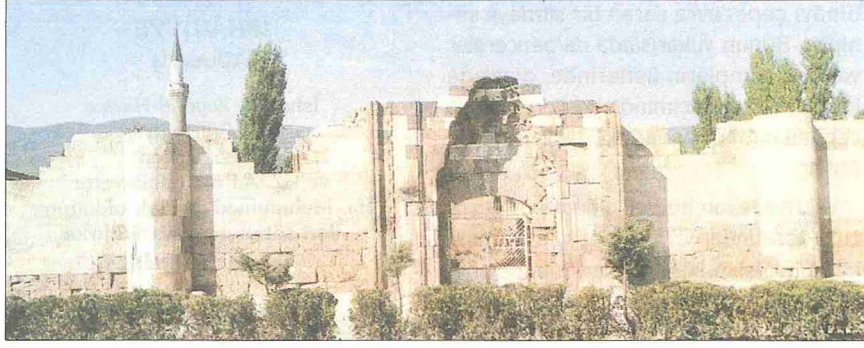
Selçuklular dönemine ait kervansaray.

Akşehir-Çay yolu üzerinde Akşehir'e 25 km. uzaklıkta, Afyonkarahisar iline bağlı Sultandağı (İshaklı) ilçesinde bulunmaktadır. Yazlık ve kışlık kısımlarının taşkapıları üzerinde yer alan kitâbelerden anlaşıldığına göre 647 Cemâziyelâhirinde (Eylül 1249), Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'un saltanatının ilk yıllarında Vezir Sâhib Ata Fahreddin Ali tarafından inşa ettirilmiştir. Selçuklular döneminde çok sayıda eser yaptırmış olan Sâhib Ata bu özelliğinden dolayı "Ebû'l-hayrât" diye anılmaktaydı. İshaklı Kervansarayı onun yaptırdığı, tarihi bilinen en eski yapıdır. 1885 yılına doğru Keskinzâde Sâdeddin Efendi adında bir kişi tarafından tamir ettirilmiş, daha sonra 1925 yılına kadar ambar olarak kullanılmıştır. Binayı son olarak 1964'te Vakıflar Genel Müdürlüğü restore ettirmiştir.

İshaklı Kervansarayı, kapalı bir kışlık bölümle onun önünde köşk mescidli avlusu bulunan sultan hanları tipinin önemli bir örneğidir. Kalın kuşatma duvarları ve bunun üstündeki dayanak kuleleri neredeyse bir kale gibi tahkim edilmiştir. Yapı, üzeri kapalı bölüm ve önündeki avlulu bölümden oluşmaktadır. Kareye yakın (36 × 34 m.) plan gösteren avlu kısmına, doğu cephesindeki yarı silindirik iki payanda arasında yer alan âbidevi taşkapı geçit vermektedir. İki kenarından ince sütun-

İshaklı Camii'nin planı

İshaklı Kervansarayı – Sultandağı / Afyonkarahisar

çerlele sınırlanmış olan mukarnaslı taç-kapının tepesi yıkık durumdadır. Üst köşelerindeki dolgularda istiridye kabuğu şeklinde küçük tromplar bulunmaktadır. Taçkapı nişinin köşe dolguları da bir sıra rozetle bezenmiştir. Üç satırlık sülüs kitâbesi mukarnaslarla geniş kapı kemerinin arasına yerleştirilmiştir. Avlunun tam ortasında fevkanî küçük bir köşk mescid yer almaktadır. Tamamı kesme taştan yapılmış olan ve batı duvarının bazı yerlerinde Roma-Bizans lahit parçalarının devşirme olarak kullanıldığı görülen köşk mescid oldukça harap durumdadır. Kemer başlangıçları hizasına kadar toprağa gömülü köşk mescid, kibleye uyum sağlaması için ana eksene göre çarpık konumda yerleştirilmiştir. Alt kısmı sekiz kollu

yıldızlı tonozla örtülü olan yapının "L" şeklindeki dört adet kalın pâyeye oturan kemerler tarafından taşınan mescid kısmına, kuzey yönde yer alan ve dar bir sahınlıkla bağlantılı olan iki kollu merdivenle çıkılır. Bu küçük namaz mekânının batı ve doğu duvarlarında birer pencere bulunur. Üzeri altı sıra mukarnaslı kubbeyle örtülü olan mescidin mihrap nişiyle kapı ve pencere üstleri stalaktitlidir. Bunların dışında köşk mescidin dört köşesinde ve kemerlerinde basit taş süslemeler göze çarpar. Avlunun kuzey kenarında üzeri tonozlarla örtülü, pâyelerle taşınan geniş bir revakın kalıntıları görülmektedir. Bu mekân ve bunun karşısında simetrik konumda bulunması gereken mekân grupları kervansarayın yazlık kısmını meydana getiriyordu.

Kışlık kısmına doğu cephesinin ortasında yer alan taçkapıdan geçilmektedir. Büyük ölçüde yenilenmiş olan bu kapı cepheden dışa taşkın olup oldukça sadedir. Dışa doğru eğimli yarım tonoz şeklindeki geniş kemerinin üzerinde altı satırlık kitâbe yer alır. Basık kemerli kapının açıldığı kapalı kısım, uzunlmasına beşik tonozlarla örtülü beş nefli kare bir plan (24 × 24 m.) göstermektedir. Ortadaki nef diğerlerine göre daha geniş tutulmuş, bu nefin üzerindeki tonozun tam ortasına bir aydınlık kubbesi yerleştirilmiştir. Kubbe günümüzde yıkık durumdaysa da geçiş bölümlerindeki pendentif izleri mevcudiyetini belli eder. Bu mekânın içindeki kemerler dikdörtgen biçimli on altı adet taş pâyeye tarafından taşınmaktadır. İçerisi oldukça boş olan bina, aydınlık kubbesi ve batı duvarında bulunan mazgal şeklindeki pencerelerden ışık almaktaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

- Cl. Huart, *Epigraphie arabe d'Asie mineure*, Paris 1895, s. 16; a.mlf., *Konia, La ville des derviches tourneurs*, Paris 1897, s. 101; F. Sarre, *Küçükasya Seyahati. 1895 Yazı* (trc. Dârâ Ço-lakoğlu), İstanbul 1998, s. 25, lv. VIII; K. Müller, *Die Karawanseraim im Vorderen Orient*, Berlin 1920, s. 33; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitâbeler II*, İstanbul 1347/1929, s. 50-51; M. Ferit – M. Mesut, *Selçuk Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri*, İstanbul 1934, s. 96-99, rs. 53-56; İbrahim Hakkı Konyalı, *Akşehir, Tarihi-Turistik Klavuz*, İstanbul 1945, s. 615-623; K. Erdmann, *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin 1961, I, 61-62, şekil 274-281, lv. 5/4; a.mlf. – H. Erdmann, *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin 1976, II-III, 157-161, tablo 125-128; İsmet İlter, *Tarihi Türk Hanları*, Ankara 1969, s. 49; Rahmi Hüseyin Ünal, *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar*, İzmir 1982, s. 71-72, 74, rs. 51, şekil 40; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, I, 163-166; Haşim Karpuz, "Sahip Ata'nın Yaptırdığı İshak Han", *Antalya 3. Selçuklu Semineri: Bildiriler*, İstanbul 1989, s. 82-89; Osman Turan, "Selçuk Kervansarayları", *TTK Belleten*, X/39 (1946), s. 475; Süleyman Gönçer, "İshaklı Kervansarayı", *Taşpınar*, sy. 159 (1948), s. 474-476; M. Kemal Özergin, "Anadolu Selçuklu Kervansarayları", *TD, XV/20* (1965), s. 153, 160; Mahmut Akok, "İshaklı Kervansarayı", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXI/2, Ankara 1974, s. 5-21; Şebnem Akalın, "Anadolu Selçuklu Kervansaraylarındaki Köşk-Mescitler", *STAD*, sy. 1 (1987), s. 5-6; Semavi Eyice, "İshaklı Kervansarayı", *TA*, XX, 237.

ENİS KARAKAYA

İSİM-MÜSEMMÂ

(الإسم والمسمى)

Allah'ın isimleriyle
zâtı arasındaki ilişkiye dair
tartışmaları ifade eden
kelâm terimi.

Sözlükte ism "varlıklara verilen ad", **müsemma** "adlandırılan varlık", **tesmiye** de "adlandırma" demektir. İsim bir hakikate delâlet eden mutlak lafız, müsemma bu hakikatin kendisini oluşturan şey, tesmiye ise isim ile müsemma arasındaki irtibatı sağlayan mânâdır. İsim, kelime çeşitlerinin hepsini içine almakta olup "cevher ve araz türünden bütün nesne ve mânalar için konulmuş lafız" diye tanımlanır (Ebü'l-Bekâ, s. 56). Bu yönüyle söz, fiil veya nitelik türündeki bütün kavramları zihne taşıyan bir vasıta konumdadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de mutlak olarak geçen, "Âdem'e bütün isimleri öğretti" (el-Bakara 2/31) ifadesi cevher ve arazların tamamının isimlerini kapsamaktadır. Adlandırılan şey hariçte bulu-

İshaklı Kervansarayı'nın köşk mescidi

